

ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ

№ 2

София, 12 ноември 2014 година

Върховният касационен съд на Република България,
ОБЩО СЪБРАНИЕ НА НАКАЗАТЕЛНАТА КОЛЕГИЯ в съдебно
заседание на десети юни две хиляди и четиринадесета година в състав:

ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ: ПАВЛИНА ПАНОВА

ПРЕДСЕДАТЕЛИ НА ОТДЕЛЕНИЯ:

ТАТЯНА КЪНЧЕВА, ВЕРОНИКА ИМОВА, ЕЛЕНА ВЕЛИЧКОВА

ЧЛЕНОВЕ:

ПЛАМЕН ТОМОВ	БЛАГА ИВАНОВА
ЛИДИЯ СТОЯНОВА	ЖАНИНА НАЧЕВА
ЕВЕЛИНА СТОЯНОВА	СЕВДАЛИН МАВРОВ
САША РАДАНОВА	ТЕОДОРА СТАМБОЛОВА
ЮРИЙ КРЪСТЕВ	МИНА ТОПУЗОВА
КРАСИМИР ХАРАЛАМПИЕВ	ДАНИЕЛА АТАНАСОВА
РУЖЕНА КЕРАНОВА	БИСЕР ТРОЯНОВ
ЕЛЕНА АВДЕВА	ГАЛИНА ЗАХАРОВА
НИКОЛАЙ ДЪРМОНСКИ	КРАСИМИР ШЕКЕРДЖИЕВ
КАПКА КОСТОВА	РУМЕН ПЕТРОВ
БИЛЯНА ЧОЧЕВА	АНТОАНЕТА ДАНОВА
ЦВЕТИНКА ПАШКУНОВА	ЛАДА ПАУНОВА

с участието на секретаря Румяна Виденова

сложи на разглеждане тълкувателно дело № 2 по описа за 2014 година,
докладвано от съдия **САША РАДАНОВА**

Постъпило е искане от омбудсмана на Република България, основано на чл. 125, ал. 1 ЗСВ, за издаване на тълкувателно решение по приложението на чл. 113 от Наказателно-процесуалния кодекс /НПК/.

Основание за отправеното до Общото събрание на наказателната колегия на Върховния касационен съд /ОСНК на ВКС/ искане е констатираното противоречие в съдебната практика по въпроса, кога по смисъла на чл. 113 НПК възниква подлежащ на разглеждане по реда на Гражданския процесуален кодекс /ГПК/ спор за право върху предмети, иззети като веществени доказателства, за да се откаже връщането на тези

предмети и те да се пазят до влизането в сила решението на гражданския съд.

Според омбудсмана противоречието се свежда до това, че някои съдилища считат да е възникнал спор по смисъла на чл. 113 НПК само тогава, когато спорът е отнесен за разглеждане до съответния съд, а според други - свързването с разглеждане от съд не е определящо за възникването на спор.

ОСНК на ВКС намира за правилно второто становище. То стои по-близо до идеята, която, според ВКС, законодателят е имал: на правния спор да се гледа като на незаконосъобразна проява на гражданските правоотношения и на нея да бъде реагирано възможно най-рано. С предвидената в обсъждания текст процедура се цели да се избегне ненужно засилване на вече отрицателно засегнатите с извършеното престъпление обществени отношения, до какъвто нежелан резултат би се стигнало с връщането не на правоимащия на вещите, иззети като веществени доказателства. Възможна негативна последица е и търсенето на гражданска отговорност от прокуратурата, заради неправомерно действията на прокурор.

В разбирането си за правния спор ОСНК не се опира на някакво специфично за наказателния процес понятие - не намира и за основателно такова да бъде разработвано тук - а на общоприетото в теорията и практиката на гражданския процес понятие. Този подход се опира и на самата тълкувана разпоредба, доколкото също препраща към ГПК, и налага правният спор да бъде разгледан като обективизирано по какъвто и да било начин противоречие между поне две насрещни твърдения било по фактите, било по правното им значение относно спорната вещ. Изцяло съобразен с така формулираното понятие трябва да бъде даден и отговорът на основния въпрос, поставен в искането: за възникването на правен спор е определящо не отнасянето му в съда, а самото му обективизиране и констатирането на последното от съответния орган - служебно или по инициатива на спорещите.

Отговорът на основния въпрос в тълкувателното искане налага и някои, свързани с него, уточнения.

Предмет на правния спор по смисъла на чл. 113 НПК могат да бъдат различни имуществени права, а не само правото на собственост, какъвто извод е следвал от буквалното тълкуване на предишния НПК. Действащият НПК не съдържа подобни ограничителни формулировки и тъй като обсъжданата уредба е относима само към веществените доказателства - движими вещи /само такива е възможно да бъдат „иззети” и после „върнати”/, се налага и следващото уточнение, че предмет на спора по чл. 113 НПК могат да бъдат всякакви имуществени права, които са свързани с упражняването на фактическа власт върху вещите /напр. по договор за залог/.

Необходимо е също да се уточни, че изискването в чл. 113 НПК за пазене на веществените доказателства, „докато решението на гражданския съд влезе в сила”, трябва да бъде разбирано като пазене до окончателното решаване на спора по всеки допустим от ГПК начин, а не само с „решение” в тесния смисъл на думата. И съдебната спогодба, която има значението на влязло в сила решение /чл. 234, ал.3 ГПК/, и спогодбата в производство по Закона за медиацията, биха се явили гаранция, че след нейното постигане спорните вещи ще бъдат върнати на „правоимащите”.

Въпреки направените уточнения, ВКС-ОСНК дължи отговор на въпроса така, както е поставен: ”Трябва ли да е налице всящо производство пред съда относно собствеността на вещта, за да се приеме, че е налице спор за право и да се приложи разпоредбата на чл. 113 от НПК или е достатъчно да са налице претенции на две или повече лица пред прокурора по реда на чл. 111, ал. 2 от НПК за връщането на вещта, за да се приложи разпоредбата?”, и в отговор на този въпрос, ОСНК на ВКС

Р Е Ш И:

За прилагането от прокурора в производство по чл. 111, ал. 2 НПК на разпоредбата на чл. 113 НПК не трябва да е налице всящо производство пред съда, за да се приеме, че е налице спор за право относно собствеността на вещта, а е достатъчно да са налице претенции на две или повече лица за връщането ѝ.

ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ВКС:

/ПАВЛИНА ПАНОВА/

ПРЕДСЕДАТЕЛИ НА ОТДЕЛЕНИЯ:

ТАТЯНА КЪНЧЕВА..... ВЕРОНИКА ИМОВА.....

ЕЛЕНА ВЕЛИЧКОВА.....

ЧЛЕНОВЕ:

ПЛАМЕН ТОМОВ.....	БЛАГА ИВАНОВА.....
ЛИДИЯ СТОЯНОВА.....	ЖАНИНА НАЧЕВА.....
ЕВЕЛИНА СТОЯНОВА	СЕВДАЛИН МАВРОВ.....
САША РАДАНОВА.....	ТЕОДОРА СТАМБОЛОВА.....
ЮРИЙ КРЪСТЕВ.....	МИНА ТОПУЗОВА.....
КРАСИМИР ХАРАЛАМПИЕВ.....	ДАНИЕЛА АТАНАСОВА.....
РУЖЕНА КЕРАНОВА.....	БИСЕР ТРОЯНОВ.....
ЕЛЕНА АВДЕВА.....	ГАЛИНА ЗАХАРОВА.....
НИКОЛАЙ ДЪРМОНСКИ.....	КРАСИМИР ШЕКЕРДЖИЕВ.....
КАПКА КОСТОВА.....	РУМЕН ПЕТРОВ.....
БИЛЯНА ЧОЧЕВА.....	АНТОАНЕТА ДАНОВА.....
ЦВЕТИНКА ПАШКУНОВА.....	ЛАДА ПАУНОВА.....

ОСОБЕНО МНЕНИЕ

на съдиите Галина Захарова и Красимир Шекерджиев

Не сме съгласни с мнението на мнозинството, че употребеното в разпоредбата на чл. 113 от НПК понятие „спор за право” върху предмети, иззети като веществени доказателства, представлява правен спор в широк смисъл – обективирани по какъвто и да е начин претенции на две или повече лица за връщането на съответната вещ.

Считаме, че разпоредбата на чл. 113 от НПК гарантира пазенето на изетите веществени доказателства само в случаите на съдебен спор, предявен пред граждански съд, който е единственият орган, оправомощен от КРБ да се произнесе относно съществуването или несъществуването на едно право или правно отношение.

Принципното положение при връщането на предметите, изети като веществени доказателства, е регламентирано в разпоредбата на чл. 111, ал. 2 от НПК – те се връщат „на правоимащите, от които са отнети”. Тази формулировка е използвана от законодателя, за да се преустанови незаконосъобразната практика прокурорът да изследва обстоятелствата във връзка със собствеността на отнетата вещ. „Правоимащ” е не само нейният собственик, но и всяко друго лице, което има каквито и да е права, свързани с упражняването на фактическа власт върху вещта (вещни или облигационни, основаващи се на право на ползване, договор за заем, наем, залог и т.н., вкл. и владеещият на неправно основание с цел да стане собственик). Предписанието, залегнало в чл. 111, ал. 2 от НПК, повелява да се възстанови съществуващото фактическо положение преди отнемането на вещта от съответния правоимащ.

Предвиденото в чл. 113 от НПК правомощие на прокурора да се откаже връщане на веществените доказателства при конкуренция на притезанията на различни лица е изключение от общото правило, което не следва да бъде тълкувано разширително. Действителният смисъл на това изключение се разкрива единствено в логичната последователност, систематиката и контекста на наказателнопроцесуалното право. Разпоредбата визира специална хипотеза на разнопосочни претенции (спор за право) относно правата върху вещ, която поначало подлежи на връщане на правоимащия, от когото е била отнета. Целта на разпоредбата е не да се разкрият и разрешат действителните гражданскоправни отношения между претендиращите връщането на съответната движима вещ лица, а да се

предотврати евентуалното връщане и разпореждане с вещите от страна на лица, които нямат права върху тях, т.е. да се гарантират правата на „правоимащите“ чрез пазене на вещите до разрешаването на спора от гражданския съд.

Считаме, че претенциите, които не са отнесени до компетентния орган, не подлежат на закрила от разпоредбата на чл. 113 от НПК. Различните вещноправни и облигационноправни спорове и отношения между лицата, претендиращи връщането на съответната вещ, по правило са извън обхвата на наказателнопроцесуалните отношения. За прокурора се поражда задължение да запази вещта единствено в случаите, когато правният спор е обективиран пред надлежен орган. Това е така, защото правният спор е условие за допустимост на съдебния исков процес, а самото исково производство е способът за уреждане на възникналия правен спор. Правомощията на прокурора по чл. 113 от НПК не могат да бъдат сведени единствено до механична регистрация на наличието на противоречиви насрещни фактически или правни твърдения относно спорната вещ. Само инициираният съдебен спор реално обективира намерението на претендиращите лица за разрешаването му. Затова и задължението за пазене на вещите възниква за прокурора само когато претенциите на съответните лица са предявени пред компетентния орган.

Такъв извод недвусмислено се налага при цялостния прочит на разпоредбата на чл. 113 от НПК, която изрично лимитира периода на пазене на предметите, иззети като веществени доказателства, до влизането в сила на решението на гражданския съд. Очевидно е, че при декларирани претенции с характер на фактически спор, без да е образувано гражданско производство за защитата им, законовото изискване за пазене на вещите до приключване на гражданското производство остава лишено от смисъл.

Основният проблем, който произтича от разбирането за правен спор в широк смисъл, се корени в липсата на законодателно установени

гаранции срещу злоупотреба с права от страна на съответните претендиращи връщане на вещта лица. Разширителното тълкуване на понятието за правен спор крие реален риск от неконтролируемо в темпорално отношение задържане на вещи, иззети като веществени доказателства. НПК не предвижда гаранции и правни способности, задължаващи лицата, претендиращи на самостоятелни основания връщане на вещите, да предприемат активни действия за уреждане на възникналия правен спор чрез предявяване на иск. Такова дължимо поведение остава пожелателна възможност, осланяща се изцяло на усмотрението на оспорващото лице. Несигурността и неяснотата по въпросите дали изобщо и в какви конкретно срокове някоя от заинтересованите страни ще сезира съда за решаване на спора неизбежно рефлектира върху неопределеността на периода на пазене на веществените доказателства, както и лишава правоимащите, от които те са отнети, от възможността за обичайно служене с вещите. Тази опасност е още по-интензивна с оглед безспорното положение, че е възможно при наличие на правен спор по най-различни съображения съдът въобще да не бъде сезиран с разрешаването му (напр. изтекъл преклузивен срок за предявяването на иска, незначителен материален интерес и др.).

В заключение, считаме, че разпоредбата на чл. 113 от НПК предоставя гаранции за пазене на предмета на спора само при положение, че е инициирано гражданско производство за уреждането му.